

професіоналів соціальної сфери мають важливе значення та є необхідними для означеної професії.

Список використаних джерел

1. Мельничук І.М. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій: монографія. Тернопіль: Економічна думка. 2010. 326 с.
2. Методологія наукової діяльності: навч. посіб. / [Д.В. Чернілевський, О.М. Гандзюк, В.І. Захарченко, І.М. Козловська та ін.]; за ред. проф. Д.В. Чернілевського. К.: Вид-во ун-ту «Україна». 2008. 478 с.
3. Професійний стандарт «2446.2 Соціальний працівник». URL: <https://www.msp.gov.ua/projects/356/>.
4. Стрельбицька С.М. Формування професійно важливих якостей особистості майбутнього фахівця соціального працівника у ВНЗ. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна*. 2015. Вип. 24. С. 221-231.

Горин Я.

*студент IV курсу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету.
Науковий керівник: к.п.н., доцент кафедри
психології та соціальної роботи Коваль О.Є.*

АДАПТАЦІЯ І СОЦІАЛЬНЕ СТВЕРДЖЕННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Освітнє реформування та модернізація в нашій країні віддзеркалюють досягнення держави, яка стала на шлях соціально-економічних перетворень та зумовлюють впровадження освітніх інновацій у відповідності до сучасної світоглядної моделі соціального устрою. В основу цієї моделі покладено концепцію цілісного підходу, яка відкриває шлях до реалізації прав і можливостей для кожної людини і, перш за все, передбачає рівний доступ дітей з особливими потребами до здобуття якісної освіти [1].

Як зазначено в додатку до листа Міністерства освіти і науки України від 03. 07. 2018 р. №1/9-415 про інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу у 2018/2019 навчальному році, на сьогодні в Україні розроблено низку законодавчих актів, які забезпечують рівні умови для навчання і виховання осіб, які мають обмежені можливості здоров'я (Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України, Накази МОН України, Концепція загальнодержавної цільової соціальної програми «Здорова нація», Концепція розвитку інклюзивної освіти). Серед важливих завдань реалізації інклюзивного підходу в Концепції визначено проблеми адаптації та соціального ствердження дітей з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання.

Система освіти, що передбачає надання освітніх послуг в умовах загальноосвітнього закладу й базується на принципі забезпечення основоположного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання набула назву *інклюзивної освіти* [3].

За даними ВООЗ лише 20 % народжених дітей умовно вважаються здоровими, інші – або страждають дефектами психофізичного розвитку, або знаходяться в станах між здоров'ям і хворобою. Тривалий час основним інститутом виховання дітей з психофізичними вадами були спеціальні школи, орієнтовані на певний недолік. Однією з нових форм навчання дітей з особливими потребами є визнана у багатьох країнах світу інклюзивна освіта, яка забезпечує право кожної дитини навчатися в загальноосвітньому закладі із наданням їй усіх необхідних для цього умов. Організація інклюзивної освіти передбачає подолання низки стереотипів та необхідність розробки специфічних механізмів її впровадження. Спільне навчання дітей з інвалідністю та «звичайних» дітей неможливо без толерантного ставлення до особливостей іншої людини, без природного прийняття її, без готовності до створення з нею дружніх, партнерських стосунків [2].

Аналіз зарубіжної та вітчизняної практики впровадження інклюзії в освітній процес дав можливість виокремити праці вчених, які зробили вагомий внесок у розробку теоретико-методичних основ інклюзивної освіти (В. Засенко, Д. Депплер, Т. Дмитрієва, А. Колупаєва, Т. Лорман, Н. Назарова, Є. Пургина, М. Семаго, Н. Семаго, Д. Харві, В. Хитрюк, Н. Шматко, О. Ярська-Смирнова та ін.); умов забезпечення сприятливого характеру міжособистих стосунків і психологічного клімату в інклюзивному середовищі (Т. Кожекіна, В. Циренов та ін.); шляхів професійної підготовки майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти (С. Алехіна, Д. Ахметова, О. Денисова, Є. Кутепова, О. Мартинова, В. Понікарова, Н. Романович та ін.) [4, с. 265].

На сьогодні в Україні функціонує 396 спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів та 56 будинків-інтернатів для дітей з різними психофізичними потребами. Альтернативою надання освітніх послуг дітям з особливими потребами є поширена у різних країнах інклюзивна форма навчання, котра дає змогу таким учням здобувати освіту в загальноосвітніх закладах, разом із здоровими учнями. Тож забезпечується соціальна адаптація та соціальне ствердження особливих дітей і їх розвиток.

Особистісно-орієнтованого навчання потребує вищезазначена категорія дітей передбачає використання особистісно орієнтованих підходів у освітньому процесі, застосування індивідуальних, групових форм роботи, урахування впливу різних видів розладів і хвороб на процес навчання. Пріоритетними напрямками роботи є сприяння соціальному, емоційному та когнітивному розвитку кожної дитини для того, щоб вона почувалася неповторним, повноцінним учасником суспільного життя.

Аналіз закордонної практики свідчить, що інклюзивна освіта, передусім, є можливою для дітей з нерізко вираженими вадами психічного розвитку. Це, зокрема, окремі форми затримки психічного розвитку (ЗПР), певні мовленнєві відхилення, зниження слуху чи зору, нескладні опорно-рухові вади, порушення емоційно-вольової сфери. Якщо такі діти мають збережений інтелект, самостійно себе обслуговують, адекватно контактують з однолітками, мають сімейну підтримку, то, за умови фахового психолого-педагогічного супроводу, вони цілком можуть засвоїти культурний досвід у середовищі здорових однолітків.

У численних дослідженнях наголошується на необхідності враховувати специфіку шкільної адаптації дітей із певними вадами. Оскільки ігнорування

проблем адаптації осіб, що мають деякі порушення, зумовлює труднощі їх подальшого життя та спілкування. Більшість не в змозі в майбутньому обрати собі професію до вподоби, визначитись у життєвому просторі, для деяких з них проблемним є встановлення контакту з іншими тощо. А. М. Нізова підкреслює, наприклад, що відхилення від норми здоров'я можуть зумовлювати серйозні адаптаційні проблеми в житті. Діти з наявними фізичними вадами (наприклад, інваліди з різним анамнезом, заїки) особливо легко травмуються. Некоректне поводження і ними призводить до глибокої життєвої трагедії. В. С. Мухіна акцентує увагу на «факторі місця», тобто школи, в якій має адаптуватися дитина з вадами здоров'я. Цей фактор посилює проблеми всієї пізнавальної діяльності дітей і позначається на шкільній успішності, специфіці їх міжособистісного спілкування. Поступово такі учні починають уникати спілкування, особливо з незнайомими для них людьми, відбувається певний невротичний розвиток особистості.

Під «особливими потребами» можна розуміти принаймні три речі. З одного боку – це необхідність часом надзвичайно специфічних методів обстеження, навчання та комунікації (special education – спеціальної освіти або дефектології), реабілітації і працетерапії (physical & occupational therapy), особливого ставлення під час навчання. По-друге, потрібні також спеціальні пристосування – допоміжні пристрої для ходьби, інвалідні візки, слухові апарати тощо, аж до складної комп'ютерної та медичної техніки, а також підвищені вимоги до безбар'єрної структури та адаптації середовища. По-третє, мається на увазі незахищеність цих дітей у соціальному плані. Адаптація до школи в цих школярів відбувається зі значними ускладненнями, оскільки мовлення (важлива психічна функція) справляє провідний вплив на формування особистості, її мислення, відіграє вирішальну роль у регуляції поведінки та діяльності дітей на етапі адаптації. Різні вади можуть носити в дітей різнобічний характер і проявлятися як: - неспроможність встановлювати контакт, спілкуватись; - незрозумілість для інших; - складнощі з виконанням значних фізичних навантажень, інтелектуальних завдань; - проблеми, вади зі слухом.

Д. Б. Ельконін наполягав на тому, що для розуміння сутності психологічної адаптації дітей є необхідним ретельний аналіз трьох ліній розвитку дитини. Перша лінія – формування довільності поведінки, друга – оволодіння еталонами та засобами пізнавальної діяльності; третя – перехід від егоцентризму до децентризму. Провідним фактором становлення самооцінки дитини є участь у колективних формах спілкування. У молодших школярів відбувається прискорене становлення самооцінки та рівня самосвідомості порівняно зі здоровими однолітками, тобто має місце «парадокс невідповідності».

Кінцевою метою адаптації дітей з обмеженими можливостями є їх інтеграція в соціумі. Проміжними цілями виступають: а) медико-соціальна реабілітація дітей з обмеженими можливостями здоров'я та зміцнення їх здоров'я; б) формування у них навичок і вмінь побутового самообслуговування; в) загальна освіта; г) професійна освіта; д) працевлаштування; є) формування позитивної самооцінки. Адаптація дітей з особливими потребами включає кілька складових: а) науково-методичне забезпечення; б) навчально-методичне забезпечення; в) інформаційно-

аналітичне забезпечення; г) нормативно-правове; д) фінансове забезпечення; є) матеріально-технічне; ж) психологічне; з) кадрове забезпечення. 3. Ефективна адаптація дітей з особливими освітніми потребами передбачає: а) дотримання відповідних критеріїв оптимальності; б) використання спеціальних адаптаційних технологій. Критерії оптимальності відносяться до цілей адаптації (цільові критерії) і засобів досягнення цих цілей (інструментальні критерії). У якості цільових виступають критерії гуманності, самоефективності, рівних можливостей, нормалізації, толерантності, а також діяльнісний критерій; в якості інструментальних – критерії державної підтримки, громадської підтримки, психологічної підтримки, самодопомоги, проблемної орієнтованості, внутрішньої мотивації, комплексності, системності, співробітництва.

Список використаних джерел

1. Дослідно-експериментальна робота за напрямом «Інклюзивна освіта». URL: <http://ndl.ipro.kubg.edu.ua/?p=243>.
2. Зброєва Н. Б. Готовність педагога до інклюзивної освіти. (До постановки питання). *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Сер.: Психолого-педагогічні науки.* 2012. №7.
3. Колупаєва А. А. Програма курсу «Основи інклюзивної освіти» для вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра (спеціаліста, магістра педагогічного спрямування). К.: «А.С.К.». 2012. 31 с.
4. Малишевська І. Підготовка спеціальних педагогічних фахівців до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2016. №8. С. 264-274.

*Коник І.
студентка IV курсу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к.п.н., доцент кафедри
психології та соціальної роботи Коваль О. Є.*

ОНТОГЕНЕТИЧНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ

В сучасних умовах глобалізованого та уніфікованого суспільства систематично трансформуються соціальні орієнтири, котрі скоординують динамічні зміни у розвитку людства. З огляду на це сьогодні досить гострим є питання збереження особистісної цілісності та індивідуальної неповторності індивіда, й це забезпечується саме мотиваційною сферою. Основні особливості людини, як соціалізованої особистості, закладаються під час навчання в системі освіти, де і відбувається становлення мотиваційної сфери людини. Мотиваційна сфера особистості студента є визначальною для його становлення як професіонала – фахівця, що постійно розвивається задля суспільного блага.

Проблема розвитку мотиваційних феноменів займає провідне місце у психолого-педагогічних дослідженнях, присвячених вивченню різноманітних аспектів учбової мотивації учнів загальноосвітніх шкіл та студентів вищих